

آمادگی و تداوم خدمات فناوری اطلاعات دانشگاه در زمان بحران

چکیده

فناوری اطلاعات از زیرساخت‌های حیاتی دانشگاه‌هاست و اختلال در آن می‌تواند فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و اداری را دچار مشکل کند. آمادگی برای بحران با تهیه فهرست تجهیزات، مستندسازی فنی، استفاده از نیروی انسانی آموزش‌دیده و تدوین برنامه مدیریت بحران امکان‌پذیر است. همچنین تهیه و آزمایش منظم نسخه‌های پشتیبان محلی و خارج از سایت، نقش مهمی در تداوم خدمات و بازیابی اطلاعات دارد. اصل اساسی در مدیریت بحران، پذیرش وقوع بحران و آمادگی پیشگیرانه برای کاهش خسارات است.

مقدمه

بحران در حوزه فناوری اطلاعات اجتناب‌ناپذیر است. قطع برق، حملات سایبری، حوادث طبیعی، خرابی تجهیزات یا خطای انسانی می‌تواند خدمات حیاتی دانشگاه را متوقف کند. آمادگی پیش از بحران، مهم‌ترین عامل کاهش خسارت و بازگشت سریع به شرایط عادی است.

محورهای اصلی آمادگی در بحران

۱. مدیریت تجهیزات و زیرساخت

- تهیه فهرست کامل تجهیزات و دارایی‌های حوزه فناوری اطلاعات
- ثبت مشخصات:

- سرورها

- سوئیچ‌ها

- تجهیزات ذخیره‌سازی

- سیستم‌های امنیتی

- امکان جایگزینی سریع تجهیزات آسیب‌دیده

- اولویت‌بندی سرویس‌های حیاتی دانشگاه

هدف: کاهش زمان بازیابی خدمات پس از بحران

۲. مستندسازی فنی و به روز:

- تهیه مستندات شبکه و زیرساخت

- ثبت تنظیمات سرورها و سرویس‌ها

- نگهداری رمزها و اطلاعات حیاتی در محل امن

- مستندسازی فرآیندهای بازیابی

اهمیت: در شرایط بحران، مستندات دقیق باعث کاهش خطا و تسریع عملیات بازیابی می‌شود.

۳. نیروی انسانی؛ مهم‌ترین سرمایه

- تشکیل تیم مدیریت بحران فناوری اطلاعات
 - تعیین مسئولیت هر فرد
 - آموزش و تمرین دوره‌ای
 - ایجاد روحیه مسئولیت‌پذیری و حضور مؤثر در بحران
- نکته کلیدی: حتی بهترین تجهیزات بدون نیروی انسانی متعهد و آماده، کارایی لازم را ندارند.

۴. برنامه‌ریزی پیش از بحران

- تدوین سناریوهای بحران
 - تعریف برنامه تداوم خدمات (BCP)
 - طراحی برنامه بازیابی پس از بحران (DRP)
 - تعیین اولویت سرویس‌ها
- نمونه بحران‌ها: حمله باج‌افزاری، جنگ، آتش‌سوزی دیتاستر، قطع اینترنت یا برق، خرابی سخت‌افزار

۵. پشتیبان‌گیری و بازیابی اطلاعات

- تهیه بک‌آپ منظم
 - نگهداری نسخه‌های: On-site و Off-site
 - تست دوره‌ای بازیابی اطلاعات
 - اطمینان از سالم بودن نسخه‌های پشتیبان
- اصل مهم: بک‌آپی که تست نشده باشد، قابل اعتماد نیست.

جمع‌بندی

- آمادگی در بحران تنها خرید تجهیزات نیست؛ بلکه ترکیبی از:
- برنامه‌ریزی
 - مستندسازی
 - نیروی انسانی
 - پشتیبان‌گیری صحیح
 - و تمرین مداوم است.
- مهم‌ترین اصل این است که: «باور کنیم بحران رخ خواهد داد و باید از قبل برای آن آماده باشیم.»

علی دلیران

اردیبهشت ماه ۱۴۰۵